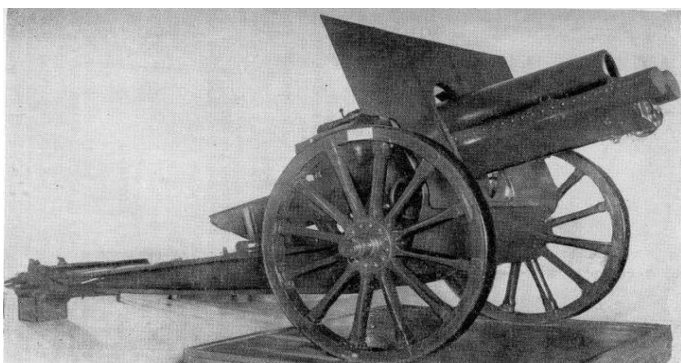

122 mm houfnice vzor 1910 (122-мм гаубица образца 1910 г.) ve výzbroji Československých legií na Rusi.

Karel LUDVÍK, jednota ČSOL „mjr. i. m. Václava Vokurky“ Boletice.

122 mm houfnice vzor 1910 systém Schneider

Na základě bojových úspěchů Československé střelecké brigády v bitvě u Zborova a v ústupových bojích k Tarnopolu, velení Ruské armády nařídilo k 9. říjnu 1917 na základě 1. a 2. čs. střelecké divize¹ zformovat Československý armádní sbor.

Tento rozkaz pro československé dělostřelectvo znamenal k 5. listopadu 1917 rozšíření 1. dělostřeleckého divizionu na 1. dělostřeleckou brigádu „Jana Žižky“. Její třetí baterie tří těžkých divizionů byly vyzbrojeny „48čárkovými houfnicemi Obuchovského závodu“². Na konci legionářské Anabáze byly tři těžké dělostřelecké diviziony Československého vojska na Rusi vyzbrojeny

„ruskou lehkou houfnicí vzor 1910, světlost 42 linií (42'')“³ v počtu šest kusů.

122 mm houfnice vzor 1910 spolu s houfnicemi stejné ráže vz. 1909 tvořila základ sborového dělostřelectva Ruské imperiální armády. Potřeba zavést do výzbroje tento typ děla vyplynula ze zkušeností z Rusko – japonské války, kdy se ukázalo, že třípalcové (7,62 cm) polní kanóny vz. 1900 nedokázaly účinně ničit lehká polní opevnění Japonců.

Zakázku na vývoj zadala Hlavní správa dělostřelectva Ruské imperiální armády domácímu Obuchovskému⁴ a Putilovskému⁵ závodu a také několika zahraničním zbrojovkám. Vojskové zkoušky dodaných vzorů proběhly v letech 1908-1909 a na základě jejich výsledků byla do ruského dělostřelectva zavedena houfnice německé firmy „Krupp“⁶ po označení 122 mm houfnice vzor. 1909.

Přestože „Kruppova“ houfnice v tendru zaslouženě zvítězila, vzhledem k Rusko – francouzskému spojení⁷ byla zadána také výroba houfnice zbrojovky „Schneider“⁸, s označením 122 mm houfnice vzor. 1910.

122 mm houfnice vzor 1909 systém Krupp

¹ 1. čs. střelecká divize „Husitská“. Vznikla 19. 9. 1917 rozšířením Čs. střelecké brigády.

² 2. čs. střelecká divize. Zformována 26. 7. 1917 na základě nařízení Náčelníka hlavního stanu ruské armády generála Brusilova.

³ major děl. Karel Kavena: *Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti*. Praha 1937.

⁴ Vladimír Roubal: *Kapesní kalendář československého vojska na Rusi na rok 1920*. Irkutsk 1919.

⁵ Obuchovský ocelářský závod (Обуховский сталелитейный завод). Založen 16. 05. 1863 P. M. Obuchovem, N. I. Putilovem a C. G. Kudrjavcevem. Od 1. 2. 1886 „Státní Obuchovský závod“. Na počátku 1. sv. války dodával více než 90 % dělostřelecké výzbroje námořnictva a 50 % pro pozemní armádu. V současnosti „Státní Obuchovský závod“ a. s. (Акционерное Общество „ГОЗ Обуховский завод“).

⁶ Kronštadské slévárny (Кронштадтский чугунолитейный завод). Založeny 28. 02. 1801 carem Pavlem I.. Po převzetí N. I. Putilovem nesly slévárny od 1. 11. 1848 název Putilovský závod (Пutilовский завод). Dnes „Kirovský závod“ a. s. (Открытое Акционерное Общество „Кировский завод“).

⁷ Friedrich Krupp AG. Založeny v německém Essenu 20. 11. 1811 Friedrichem Kruppem a bratry Georgem a Wilhelmem von Kechel. Od roku 1816 byl jediným vlastníkem zakladatel Friedrich Krupp. Později akciová společnost, jedna z největších světových zbrojovek.

⁸ Rusko - francouzská vojenská smlouva. Uzavřena 17. 9. 1892. Obě strany se zavázaly k vojenské pomoci pro případ německé agrese vůči jedné z nich a pro případ rakouského útoku za podpory Německa proti Rusku či italského útoku za podpory Německa proti Francii.

⁸ koncern Schneider et Cie (Schneider-Creusot). Od druhé poloviny 19. století jedna z nejvýznamnějších evropských zbrojovek. V první dekádě 20. století převzal putilovskou zbrojovku v rámci svého plánu na zvětšení svého vlivu na trhu. Putilovský podnik byl sice po dlouhou dobu nejvýznamnějším ruským zbrojním producentem, avšak počátkem 20. století jeho plány na rozšíření zhatily omezené možnosti ruského trhu. Příliv francouzského kapitálu tak pro něj byl významným přínosem.

Sériová výroba probíhala v Obuchovském závodě v Petrohradu. Do bolševické revoluce v listopadu 1917 se podařilo vyrobit 558 houfnic tohoto vzoru⁹.

122 mm houfnice vz. 1909 používala chobotovou lafetu s otočnou horní částí. Její šroubový pivotový mechanismus umožňoval stranový odměr hlavně v celkovém rozsahu 9°. Náměrový mechanismus dovoľoval udělit hlavní náměr v rozsahu -3° až +44°.

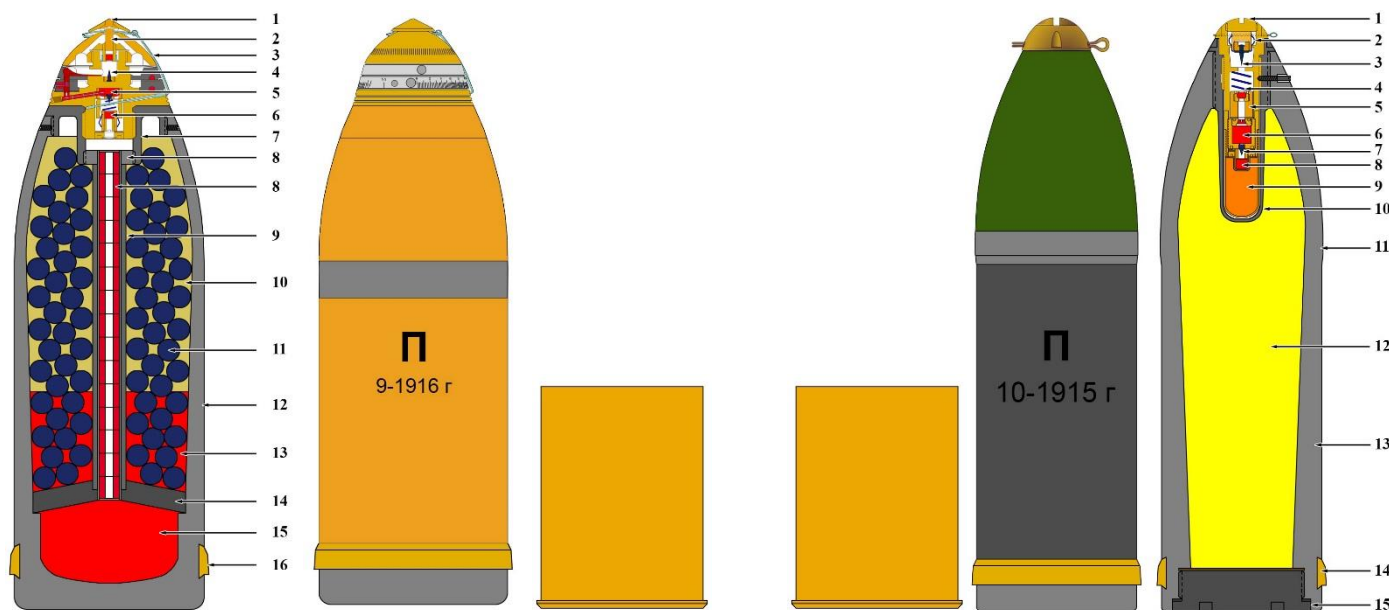
Hlaveň tvořil 1 560 mm (12,8 ráží) dlouhý vrtaný monoblok s pláštěm, opatřenou proměnným drážkováním. Hlaveň byla s kolébkou spojena dvěma vodícími patkami. V zadku hlavně se nacházel horizontální šroubový závěr.

Brzdovratné zařízení se skládalo z hydraulické brzdy a vzduchokapalinového vratníku, umístěné vedle sebe pod hlavní v žlabové kolébce.

Pro přepravu houfnice byla předpokládána hipotrakce šestispřežím. Vzhledem k tomu byla použita dřevěná loukoťová kola s železnými obručemi, pro zjednodušení vyráběná podle „Kruppova“ vzoru avšak se „Schneiderovým“ průměrem 1 219 mm. Hipotrakce vyžadovala použití kolesny vzor 1911 Hipotrakce vyžadovala použití kolesny vzor 1911, ve které se převáželo 12 ran a příslušenství děla.

Houfnice používala dělené střelivo. V mosazné 159 mm vysoké válcovité nábojnici s okrajem byly uloženy hedvábné váčky s náplní páskového bezdýmného prachu F₂₄₈. Základní náplň měla hmotnost 341 g a další čtyři přídavné náplně vždy po 153 g. Při střelbě plnou náplní (953 g) dostřel tříštivou střelou o hmotnosti 22 936 g dosahoval maximální vzdálenosti 7 681 m. Šrapnelová střela s 45 sekundovým časovacím zapalovačem dosahovala maximálního dostřelu 7 700 m. Osvětlovací střela, vystřelená se základní a třemi přídavnými náplněmi (celkem 800 g) měla maximální dostřel 5 335 m.

Do výzbroje legionářského dělostřelectva se ruské 122 mm houfnice vzor 1910¹⁰ dostaly pravděpodobně z kořisti, získané v Syzráni¹¹ a Ivaščenkovském závodě¹².

122 mm (48 in) šrapnelová střela s nábojkou:

1 – 30 sekundový dvojitý časovací zapalovač; 2 – roznětková úderka časovacího mechanismu; 3 – pojistná závlačka; 4 – nápichová jehla; 5 – výmetná prachová slož; 6 – roznětková úderka nárazového mechanismu; 7 – náustnice; 8 – prachové válečky v papírové dutince; 9 – šlehová trubice; 10 – kalafunová zálivka; 11 – šrapnelové kuličky 550 ks; 12 – ocelové tělo střely; 13 – černý prach; 14 – ocelový píst; 15 – výmetná prachová náplň (černý prach) 306 g; 16 – měděná vodící obroučka.

122 mm (48 in) trhavá melinitová střela s nábojkou:

1 – závěrný šroub zapalovače 48 in UGT; 2 – pérová pojistka; 3 – nápichová jehla; 4 – distanční pružina; 5 – roznětková úderka; 6 – výmetná prachová náplň; 7 – sestřelitelný úderník; 8 – rtuťová rozbuška 2 g; 9 – melinitová počinka; 10 – jímka pro zapalovač; 11 – sestředovací nákržek; 12 – trhací náplň (Melinit) 3 470 g; 13 – ocelové tělo střely; 14 – měděná vodící obroučka; 15 – šroubovací dno.

⁹ Sériová výroba „Kruppových“ houfnic vz. 1909 probíhala v Obuchovském a Putilovském závodě v Petrohradu. Do bolševické revoluce v listopadu 1917 se podařilo vyrobit 1465 houfnic tohoto vzoru.

¹⁰ Ve sbírkách VHÚ Praha se nachází jeden exemplář 107 mm polního kanónu vz. 1910 syst. Schneider s výrobním číslem No. 8, vyrobený v roce 1916 Putilovským závodem v Petrohradu.

¹¹ Dobyta 1. čs. děl. brigádou 30. 5. 1918. Vyklizena 2. 10. 1918

¹² Muniční a zbrojní továrna s 30 000 zaměstnanci. Obsazen 4. čs. stř. plukem 2. 6. 1918. Vyklizen 4. 10. 1918.

Prameny a literatura:

Kapesní kalendář Čs. vojska na rok 1920. Irkutsk 1919.

Mjr. děl. Karel Kavena: Dějiny dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova v ruské revoluci a ve vlasti. Praha 1937.

С. Будаевский: Краткий учебник артиллерии. Петроград 1917

В. И. Рудуловский: Исторический очерк развития трубок и взрывателей от начала их применения до конца мировой войны 1914-1918 г. Москва 1940.

<http://ww1.milua.org/R122hovizer0910.html>

http://zw-observer.narod.ru/books/cannon/122-mm_field_howitzzer_mod_1909.html

<http://www.opoccuu.com/m1910-howitzer.htm>